

lantak a regényből. Míg korábban a gasztronómiai leírások az idegenséggel való találkozás alkalmához kötődtek vagy a lét élvezetének kitüntetett pillanatai voltak (akár a szibériai nélkülözések közepette is), az evés ezúttal a túlélés eszközévé silányul vagy épp a féktelen mohóság ábrázolása révén válik nevetségessé.

Az pedig, hogyan, mi módon vészeli át a történet szereplői '56 viharát, bizonyára kiderül majd a folytatásból, hiszen a Szindbád név kötelez: sorsa, úgy tűnik, az ismeretlennel való megküzdés, az ismétlődő útra kelés marad.

Csabai László könyvsorozatának legutóbbi kötete gazdag irodalmi hagyomány s lenyűgöző történeti ismeretek birtokában, mikrotörténelmi események mozaikjaiból alkotja meg az ország múltjának újabb korszakát, mutatja meg annak máig ható traumatikus tapasztalatait.

Szindbád talán megszabadulhatott az őt gyöttrő szellemektől, de a nem is oly távoli történelem világába közvetlenül bevont olvasót nehezebben eresztik a múlt démonai. Ideje a szembenézésnek.

(Csabai László: *Szindbád, a forradalmár*. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 2017, 873 oldal, 5499 Ft)

Hosszú rehab

Simon Adri

Nagy Zsuka *Küllök, sávok* című kötetéről

Ennek a kimondottan szép, bringás fedelű könyvnek a bemutatását egy olyan Nagy Zsuka-vers felidézésével kezdem, amely e

kötetben is helyet kapott, de én már a Veranda Művészeti Csoport irodalmi estjén is hallottam a szerző előadásában, talán 2012-ben. So-

sem felejttem el, lúdbőröztünk, amint olvastunk nekünk az Őszt, ezt az érettgyümölcs-ízű, aranybarna, hihetetlenül nőies kis szöveget (később formálódott verssé a kétségtelenül lírai hangvételű kispróza), melynek utolsó mondata – Zsuka hangján – szinte belém égett: *De én az ősz szeretem*. Öt év telt el azóta, közben Zsuka megírta a *Küllök, sávokat*, közben alighanem elég sok minden történt vele és legtöbbszörrel, de ő még mindig az ősz szereti (ez az ősz sokszor fagyos-sáros novembervég), valamint a biciklizést, biciklizés közben pedig – már ha az ember nem Budapesten bringás, mert ez esetben minden idegszálával a közlekedésben részt vevő többi játékosra koncentrálni – a városi harcos a félurbánus tájba olvadva mindenfélét észrevesz. Autóból csak képernyőt látunk a szélvédőn át, miközben egy dobozban ülünk, kerékpárral utazni ehhez képest dimenzióváltás; az élők és a tereptárgyak karnyújtásnyira közelítik meg a suhanót, aurájába hasítanak, hogy aztán ismét a messzeségbe tűnjenek. Ha a metonímiát tanítanám az iskolában, biztosan e kötet egy sorával szemléltetném: *Régi presz-szökből kidobott műanyagszékeken ül a vidék. Érzem az erjedt gyümölcsszagot, amit egy pálinkafőző felől hoz a szél, desztillált télben népdalt dúdol a főzőmester, a kelet-magyarországi lepusztult peremvidéken gyom nőtte síneken lép át a kerékpár, s e tájat csongorok tündék ördögök / boszorkányok lakják megpihenni színes műanyagszékeken / élnek ahogy tudnak egy ország helyett*. A régió gyerekkoromból otthonos nekem, a hetvenes-nyolcvan-

nas éveket részben Miskolcon és a környékbeli falvak közt töltöttem; a helyi viszonyok, az infrastruktúra úgy tűnik, mit sem változott azóta. Ez az empirikus táj- és emberköltészet aztán gyakran átcsap keserű számvetésbe, lemondásba, *kilöttyen a földre minden ami valaha fájt (...)* beteljesedett minden / hiány amitől féltél két szakadt szatyor csak a múlt. Kolduló kisfiú, hajléktalan szerelmespár mellett gurulunk el minden reggel. A Fehér egér kocsmatörzshelye a beteg gyomrú-májú kísérteteknek, és itt a legolcsóbb a vodka – kapcsolódóan a törzsvendégek már mind meghaltak. Mit keresünk mégis ezen az elátkozott helyen? A költő nevéen szólít valakit, mosakodni és enni hívja, ám a megszólított gyilkosként néz rá és elfordul, *kiül egy ócska világból itt hagyott betonteraszra*. A költő testén – a lelken? – kötések vannak, otthon-kötések. *Az otthon az ahol enni kapok és inni / ahol kicserélik a sebemen a kötést*, és ugyanez az otthon kötés abban az értelemben is, mint kötelék, ami véd és oltalmaz, ahonnan van hová továbbmenni, ahol ha nem vagyunk egészségesek, az természetes, ahol nem csúfolnak és nem bámulnak meg, ahol nem vagyunk furcsák. De ami egyszerre az a hely, ahol megmondják, mit csináljunk, ahol felsózzák az idegeinket, ahol nincs alternatíva, *ahol mindig van egy alkoholista egy hajléktalan egy náci egy komcsi és egy buzi*, az otthon az, ahol nem jó, mégis hazamegyünk, és *közhely menedék rémálom*. És végül: *az otthon az ahol anya sír fél hogy mi lesz veled ha ő meghal / és otthonról otthonba tesznek*. Kötés és otthon: valamennyi jelentésrétegük és összefüggéseik is kibomlanak a *Kötés-ciklusban*.

Majd egy érzelmes szakasz következik, szép, őszinte versekkel arról, mi a helyzet a költővel, amióta szerelmes: *mióta szeretlek megy a hasam / kifordul számból az étel*, tudom, tényleg van az úgy, amikor madarak verdesnek a gyomorban, *gyorsabban megy a bicajom nem / csodálom*

a tájat téged csodállak / magamban. A szenvedély átította hétköznapokban lefolyik végre a víz a csapban és nincs mosatlan a konyhában, be vannak fizetve a csekkek, dadogó vallomásokban szólal meg a pőrére vetköztetett nyelvtest, a szerelmes költő nem néz a lába elé, és borul a bicaja: *utak fölt plezúr karc szerelem*, és nem fázik többé: *mióta szeretlek / arcod pamut a kezemnek puha / szövet szívemre zokni kesztyű sapka sál*. Kibontott konzerv a szív, a polcról *testpanelek csókepapírok nyálragacsok vágyfilcek* kerülnek elő, és mindent akkor hagy abba, „mikor jó nagyon”.

Ezek a kútmély és csodálatosan önazonos versek mind rímek és központozás nélkül zubbognak ránk a négyzet alakú, keménytáblás fekete könyvből: ahogy lapozzuk, mintha egyik tükröződő tócsából ugrálnánk át a másikba, a szétfröccsenő emlékek, történetek foltot ejtenek rajtunk, de nincs kedvünk letakarítani lélekruhánkról – az első perctől sajátunknak érezzük őket. Anya és apa úgy örökölt meg, mintha egy régi dagerrotípiát nézegetnénk, egyszerre kézzelfogható és távoli a jelenlétük: *apa / házias mindent megcsinál és sokszor öleli meg / csókolja anyát aztán valamiért meglöki rákiabál*, miközben *anya is / morgott apára mert kemény héjú káposztát / vett és az nem tölteni való*. Hogy aztán a *Nem ez a divat* című versben tükröt tartson önmagának, amelyben éles kontúrokkal jelenik meg a középkorú gyermektelen nő alakja, szinte saját szemére hányva életútját. *Anya most múlt hatvan apa hatvanegy / három szerelmem volt magzattalan / folyt el mind belőlem most terraformálok / a napot a holdat a csillagokat*. Nagy Zsuka nem akar másnak látszani, mint aki, nem ölt magára álarcokat és nem játszik szerepeket, minden sora hiteles, készpénznek vehető; a játék mégis ott bujkál a sorok közt. Tanúsíthatom: biciklizni, különösen a szerelmünkkel eleve játékos dolog, bicikliről figyelni a világot és benne az

életet külön világ és életforma. Játékos humor lengi be a *Nótát*, melyben egy taxiutat mesél el a régen látott sofőrrel – hogy végül lekésse a vonatot. Vagy a *Szobanyár* ciklusban a *köménymag* című etüdöt, ahol szerelme tanácsára köménymagot tesz a húslevesbe, majd minden más ételbe is, mert *a szívem helyén köménymag húslevest / meg társnak és családnak csinál az ember*.

Meg kell említeni Fekete József Jofo nevét, aki az illusztrációkat készítette. Fekete, kör alakú keretben fekete tusrajzok szerelmespárt, biciklizést, kórtermet, mentőautót ábrázolnak, és mind telitalálat a könyvhöz: a cikluscímek helyén képek állnak, jelezvén, miféle témájú versek következnek. És olyanok következnek. *Romkocsmában szeretkezni* például még nem volt alkalmam, de elképzelhetem: *kériünk egy kispohár fényt szóda meg vodka / és málnaszörp rózsaszín mint a csik a terhességi teszten // negyven fokos nyár erősebb / finom likőröknél felfokozott libidó aztán ré az a remegés (...) aztán a többi után mindig újra dó vágyriadó oktávnyi szenvedély*. Vagy csak a képzelet űz játékot a költővel is? *Szóval állsz a pultnál és felsz hogy jobb a plátói / szerelem de az anyag híz mint kapsos tű a bört*. Végül aztán mégis összeérnek a biciklihorzsolások térdükön, könyökükön. És megint költészet terem az életből, szöveg-testté válunk mi is. (...) *senki se szűz már mindenki bűnös mindenki nagy űr és sokféle hiány*.

Biztos jele annak, hogy egy költészet jó, ha könnyekre fakaszt, vagy ha versírásra késztet. (A kritikaírás is számít, de az inkább vállalás, örömmel végzett feladat.) A *Küllök, sávok* üzembiztosan hozza ezeket az ismertetőjegyeket, pedig még csak most jönnek a meglehetősen erős betegversek, halálversek. Hadd idézzem egészben a *katarzis* című darabot, amely eleget tesz címének, katarzist éltem át, íme:

*idegen kezek
tisztába tesznek
retardált szégyen
a kórterem katarzisa
hogy vannak még álmaid
arról hogy hazaérsz
hogy járnai tudsz újra
ez a hazugság katarzisa
a szívé pedig mikor a fiad
kiveszi a protézised és megtisztítja
megtöröl felöltöztet betakar
ránézel és mint akit sosem láttál
megkérdesz tőle maga kicsoda*

Mindenkit biztosíthatok: az elmúlásversekben sem fog csalódnai. Az öreg rokonok a kórházban a mieink is lehetnének – nagy összegben fogadnék, hogy mindnyájan rendelkeztünk beteg szülővel vagy nagyszülővel, aki szenvedéseit, agóniáját végignézve sok mindent új fénytörésben láttunk, átértékelünk. Különös vagy épp túlvilági hangon szóló sorok húznak be a szövegvilágba, és tartanak ott fájdalmasan, mint az idézett kapsos tű a bört, *köd van a szíven, nem látni át semmit sem*. Jó vers az, ami élni segít; Zsuka könyve egy komplett terápiás szolgáltatás, hosszú rehabilitáció. Mert aki kézbe veszi, végig fogja olvasni, nem egyszer, nem kétszer.

Nagy Zsuka: *Küllök, sávok*. Orpheusz Kiadó, 2017., 126 oldal, 2500 Ft.